

Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda un valsts budžeta finansētais projekts

“Masu mediju iesaiste
trešo valstu pilsoņu
integrēšanā Latvijā”

Redakcionālās vadlīnijas darbā ar mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām (ieskaitot patvēruma meklētājus)

Tam, kā mediji ataino realitāti, ir liela ietekme tajā, kā sabiedrība realitāti uztver – uz mediju ziņojuma pamata arī pati sabiedrība veido savus spriedumus, kurus savukārt balsta rīcību. Tas, kā publiskajā telpā parādās atstumtības riskam pakļautās grupas, pēcāk būtiski ietekmē šo cilvēku rīcības iespējas, tai skaitā iespējas uzlabotu savu dzīvi un/vai labāk iekļauties sabiedrībā.

Līdztekus tam mediju vēstījumiem ir ietekme arī uz politikas veidošanas procesu. Lai gan ir problemātiski apgalvot par tiešu saikni starp mediju darbu un specifiskiem politiskiem notikumiem, tomēr mediju veidotās un popularizētās interpretācijas par realitāti nenoliedzami ir viens no būtiskajiem elementiem, kas ietekmē to, kā domā dažādas auditorijas grupas, un politikas veidotāji ir viena no šīm grupām. Vienlaikus mediji var būt politiķu un politikas veidotāju instruments, lai no savas puses veidotu un popularizētu noteiktas idejas un piedāvājumus. Tādējādi žurnālistiem ir jāapzinās sava saikne ne tikai ar sabiedrību, bet arī ar politiķu. Ietekme ir gan tam, ko un kā mediji ziņo, gan arī tam, ko noklusē.

Netrūkst piemēru, kuros mediju veidotā realitāte krietni atšķiras no tās, kuru parāda statistika un cita veida sistemātiski novērojumi. Piemēram, britu tabloīdi sistemātiski liek vienā kategorijā ekonomiskos migrantus, bēgļus, patvēruma meklētājus, un negatīvā attieksme pret ekonomiskajiem migrantiem tādējādi tiek attiecināta arī uz tiem, kas bēg no kara vai vajāšanas.¹ Arī daudzviet citur Eiropā humāna un atbildīga mediju attieksme pret patvēruma meklētājiem ir mijusies ar paļaušanos uz politiķu iespēlētajām interpretācijām, stereotipizāciju un mazākuma grupu izslēgšanu no sarunas.²

Šīs redakcionālās vadlīnijas ir veidotas, balstoties uz secinājumiem, pie kā nonākuši ES PMIF projektu „Masu mediju iesaiste trešo valstu pilsoņu integrēšanā Latvijā” (PMIF/7/2016/1/02) un „Atbildīgas, daudzveidīgas un kvalitatīvas žurnālistikas attīstība Latvijas nacionālajos un reģionālajos masu medijos, veicot trešo valstu pilsoņu integrāciju Latvijā” (PMIF/7/2016/1/03) realizācijas laikā

1 <https://www.plutobooks.com/9780745334325/bad-news-for-refugees/>

2 https://www.futura.news/wp-content/uploads/2017/05/Media-and-Migration_27_April_2017_v2.pdf

rīkoto semināru dalībnieki – dažādas jomas un formātus pārstāvošu Latvijas mediju pārstāvji. Līdztekus tam ņemtas vērā arī mediju darba labās prakses un problēmgadījumu analīze, kas dokumentēta citos pētījumos, kā arī un citu ar medijiem un migrāciju saistītu organizāciju veidotās vadlīnijas.³

Šajos avotos ir identificējami vairāki kopēji elementi, kas turpmākajos punktos detalizētāk aprakstīti detalizētāk: korekts jēdzienu un atbildīgs emocionālu nokrāsu nesošu vārdu lietojums; piesardzība pret vispārinājumiem un stereotipizāciju; pret sensacionālumu un ideoloģisku izteikumu kontekstuālu tālākpadošanu; korekts virsrakstu un vizuālo materiālu lietojums.

Vadlīniju mērķis ir mudināt medijus par mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām grupām vēstīt tā, lai izvairītos no stereotipizācijas un vienpusēības – nesaistīt mediju uzmanību piesaistījušo indivīdu ar piederību grupai, ja vien to akcentēt konkrētajā jautājumā nav svarīgi. Vienlaikus šīs vadlīnijas neai cina izvairīties no diskutablu tēmu skaršanas un kritiskas attieksmes pret jautājumiem, kas ir daļa no šīs tēmas.

Lai gan projekts, kura laikā šis dokuments tapis, fokusējas uz mediju darbu saistībā ar tēmām, kas skar trešo valstu pilsoņus, šo vadlīniju pamata idejas attiecas arī uz citām mazaizsargātajām grupām. Šinī kategorijā ietilpst noziegumu – it sevišķi seksuālu – upuri; cilvēku izraisītās vai dabas katastrofās cietušie; cilvēki ar īpašām vajadzībām; cilvēki, kas guvuši tikai minimālu izglītību; piespiedu darbā iesaistītie; veci ļaudis un bērni.

1. Vārda brīvība un žurnālista pienākums būt savā darbā korektam un ievērot profesionālās normas nav pretrunā viens ar otru. Savukārt profesionālās normas paredz ne tikai atstāstīt dažādus viedokļus un atlasīt faktus, bet arī tos izvērtēt un pasniegt kontekstā. Darot savu darbu, žurnālistiem ir jāpatur prātā, ka dažādas politiskās, ekonomiskās un citas grupas ir ieinteresētas savu vēstījumu un sevis atbalstīto vēstījumu izplatīšanā caur medijiem – medijiem

3 https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter8.pdf
<https://www.cjr.org/watchdog/yazidi-isis-interview.php>
<https://ethicaljournalismnetwork.org/assets/docs/038/141/6adda26-23eaf8d.pdf>
<http://europeanjournalists.org/mediaagainsthate/respect-words-guidelines-on-reporting-about-migrants-and-minorities/>
<http://ethicaljournalisminitiative.org/assets/docs/107/024/7d0676b-793d318.pdf>
https://www.researchgate.net/publication/267981329_Imigracija_un_mediji
[https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/Migrācijas%20atspoguļojums%20un%20rājējums%20LV%20medijos\(2017\).pdf](https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/Migrācijas%20atspoguļojums%20un%20rājējums%20LV%20medijos(2017).pdf)
<https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidance/vulnerable-contributors-media-action>

iesaistīto pušu vēstījumi ir ne tikai jāizplata atbilstoši sabiedrības interesēm, bet arī jāizvērtē. Tikai tas, ka politiķis vai cita sabiedrībā zināma persona ir pateikusi kaut ko vienā vai citā veidā „neparastu”, vēl nav ziņa. Mediju uzdevums nav nekritiski tiražēt iesaistīto pušu viedokļus un palīdzēt ārpus mediju redakcijām formulētas dienaskārtības realizēšanā. Minoritātes, bēgļi un atstumtības riskam pakļautie nereti kļūst par politiskā kapitāla audzēšanas līdzekli. Žurnālistu centieni nenostāties kādā no debašu pusēm neatbrīvo tos no pienākuma pārbaudīt un izvērtēt izteikumus, kuri nonāk publiskajā telpā. Tāpat žurnālistiem ir pienākums reaģēt uz naidīgiem, stereotipizējošiem, faktos nepamatotiem avotu izteikumiem: šādiem izteikumiem nav jānodrošina vieta medija slejās vai ēterā un tā vietā ir jānodrošina konteksts, kas auditorijai ļautu šo izteikumu kritiski izvērtēt.

2. Sabalansētība žurnālistikā ir svarīga norma, tomēr tā ir jārealizē pēc būtības, nevis formāli. Formālas sabalansētības piemērs ir par katru „jā” argumentu atrast kādu „nē” argumentu. Lai gan daudzi jautājumi, par ko mediji ikdienā ziņo, tik tiešām ir pretrunīgi un diskutabli un par tiem līdzas pastāv atšķirīgas pozīcijas, tomēr žurnālistu pienākums ir nošķirt legītīmus viedokļus no naida kurināšanas, manipulācijas vai citām tehnikām, kas piesaista uzmanību, taču kurām nebūtu jāierāda tikpat cienījama un redzama vieta kā ekspertu, iesaistīto un citu informētu personu izteikumiem. Mākslīgi meklēt „pretējās” puses viedokli nav nepieciešams, un ir jomas, kurās nozīmīgākie, informētākie, pamatotākie viedokļi var nebūt savstarpēji ļoti pretrunīgi.
3. Lietot valodu precīzi. Apzināties nokrāsas, kādas noteiktiem vārdiem ir un kā mainās nozīme, vienas un tās pašas parādības apzīmēšanai izmantojot atšķirīgus vārdus. Sociālo un etnisko grupu apzīmēšanai izvēlieties pēc iespējas neitrālus vārdus. Problemātiska valodas lietojuma piemēri bēgļu un patvēruma meklētāju aprakstā ir saistīti ar vienveidīgām metaforām, kas cilvēku pārvietošanos saista ar masveidīgiem katastrofāliem notikumiem, no kuriem jānorobežojas, piemēram „straume”, „plūdi”, „masas”, „bari”. Šāds vienveidīgs valodas lietojums auditorijā var nostiprināt priekšstatu, ka migrācija nozīmīgākajās tās izpausmēs ir kaut kas, no kā jāsarģājas – tā vietā, lai skaidrotu šī procesa iemeslus un atainotu tā reālo ietekmi.

Ekstrēms negatīvs piemērs, kā medijs var izmantot vizuālas metaforas, ir atrodamas britu laikrakstā „Daily Mail” – 2015. gadā tas publicēja

karikatūru, kurā iebraucēji no ārpus Eiropas valstīm tika atainoti kā žurkas – **šeit**. Ikvienam medijam ir tiesības uz savu – tai skaitā kritisku – pozīciju starptautiskās migrācijas jomā, tomēr tas ir pavisam kas cits nekā lielas un daudzveidīgas cilvēku grupas dehumanizēšana, reducējot tos līdz parazitākiem. Kaut ko tādu savulaik darīja nacisti, atainojot, kā tiek padzīti ebreji un kā citi tiem nedod patvērumu. **šeit**

4. Esiet informēti par terminiem un to nozīmēm – tai skaitā: kas ir bēglis, kas migrants un kas – patvēruma meklētājs. Tie ir atšķirīgi jēdzieni ar precīzām definīcijām.

Bēgli – personas, kam ir piešķirts bēgļa statuss atbilstoši ANO Konvencijai par bēgļu statusu (1951). Šādu statusu var piešķirt personām, kam ir pamatotas bailes, ka viņu savā pilsonības vai iepriekšējā mītnes zemē varētu vajāt rases, reliģijas, tautības, sociālās piederības vai politiskās pārliecības dēļ. Korekti par bēgļiem ir dēvēt tikai tos, kuriem šis statuss ir piešķirts, nevis tos, kuri ir ieradušies citā valstī un šādu statusu pieprasa.

Personas ar alternatīvo statusu – cilvēki, kuriem iepriekšminētā ANO konvencija nedod pamatu piešķirt bēgļa statusu, taču kuriem atbilstoši Latvijas saistošajiem starptautiskajiem līgumiem un Eiropas Savienības likumiem ir nepieciešama aizsardzība. Tie ir cilvēki, kam pilsonības vai iepriekšējā mītnes zemē draud nāve vai necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās; tās dzīvībai vai veselībai ir draudi viņa valsti skarošo starptautisko vai iekšējo konfliktu dēļ un kura nevar atgriezties iepriekšējā mītnes zemē.

Patvēruma meklētāji – cilvēki, kas kādā valstī (Latvijas gadījumā – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē) lūdz piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu. Ir pieļaujams par patvēruma meklētājiem dēvēt cilvēkus, kuri ir ieradušies valstī ar mērķi pieprasīt bēgļa vai alternatīvo statusu, taču to vēl nav izdarījuši. Šāds statuss cilvēkam ir tikām, kamēr attiecīgā iestāde izskata dokumentus un vēl nav pieņēmusi lēmumu par statusa piešķiršanu vai lūguma noraidīšanu. Ja bēgļa vai alternatīvai statuss netiek piešķirts, šādai personai nav likumīga pamata uzturēties valstī, un persona tiek izraidīta.

Migrācija – cilvēku pārvietošanās valsts iekšienē vai starp valstīm. Migrācijai var būt dažādi iemesli – ekonomiski, politiski, sociāli, arī klimata

pārmaiņas. Bēgļi ir migranti, taču ne visi migranti ir bēgļi, un viņiem visiem nav vienāda pamata pretendēt uz valsts atbalstu.

Par jēdzieniem, patvēruma uzņemšanas mehānismu un citiem jautājumiem, kas saistīti ar migrāciju, papildus informāciju var meklēt [šeit](#).

5. Esiet skeptiski pret stereotipizāciju un izvairieties no plašiem vispārinājumiem. Cilvēku grupas ir dažādas – jo lielāka grupa, jo lielāka tās iekšējā daudzveidība. Tāpēc nevar runāt par kādu vienu vienotu migrantu, reliģisko, etnisko vai no kāda reģiona nākušu cilvēku kopienu. Katrā no šādām grupām pastāv ļoti atšķirīgas dažādas apakšgrupas. Žurnālista uzdevums ir atklāt šo grupu daudzveidīgumu, nevis pasludināt daļai cilvēku piemītošas īpašības par tādām, kas raksturo krietni plašāku grupu. Tāpat ir jābūt apdomīgiem cilvēkus atainojot kā primāri kādai konkrētai grupai – piemēram – tautībai, izcelsmes valstij piederošus, tādējādi viņu īpašības, iezīmes, aktivitātes sasaistot ar šo grupu, lai gan šie aspekti var savā starpā nebūt saistīti. Individīds var uzvesties un rīkoties noteiktā veidā nevis tāpēc, ka pārstāv noteiktu etnisko grupu vai izcelsmes valsti, bet gan dažādu citu iemeslu dēļ, un viņa rīcība var atspoguļot, piemēram, viņa izglītību, individuālo dzīves pieredzi, politisko pārliecību un citus elementus. Citiem vārdiem, tikai caur etnisko piederību un izcelsmes valsti nav iespējams atklāt cilvēku kā indivīdu. Bez etniskās un reliģiskās piederības cilvēka rīcību un pasaules skatījumu ietekmē arī izglītības līmenis, ģimene, vecums, dzimtes un seksuālā identitāte, ekonomiskais un sociālais fons un citi faktori. Arī minoritāšu pārstāvji ir sabiedrības locekļi, un viņus skar arī tādas pašas problēmas un viņiem ir tādas pašas aktualitātes, kā citiem cilvēkiem.
6. Katrā lielā cilvēku grupā atradīsies tādi, kas rīkojas neētiski, noziedzīgi vai citos veidos nevēlami. Nav pamata noklusēt cilvēku pastrādātas negatīvas darbības, tomēr no vieniem kādas grupas pārstāvjiem nevajadzētu izdarīt secinājumus par visu grupu. Tāpat arī jau izveidojušos stereotipizētus priekšstatus par kādu grupu nevajadzētu izmantot, lai skaidrotu kāda indivīda rīcību.

Jāatzīst, ka šī principa ievērošana arī var būt saistīta ar profesionālām dilemmām. To ilustrē kāds piemērs no Vācijas. 2016. gadā turienes mediju telpā notika plašas diskusijas par to, vai un kā vēstīt par

19 gadus vecas sievietes izvarošanu un slepkavību, kuru pastrādājis imigrants no Afganistānas. Sabiedriskais medijs ARD savā ziņu raidījumā „Tagesschau” nolēma par to neziņot, taču sava lēmuma pamatojumu tas darīja zināmu sabiedrībai. Pamatojumā bija norādīts, ka medijs šo neuzskata par nacionāli svarīgu jautājumu – slepkavības diemžēl notiek regulāri, tomēr vairums no tām neatbilst ziņu kritērijiem, un arī šī slepkavība, pēc medija vadības domām, tāda nav. Tikai tas, ka slepkavību pastrādājis iebraucējs, to nepadara par tik būtiski atšķirīgu, lai par to būtu jāstāsta valsts mēroga televīzijas kanālam svarīgākajā ziņu raidījumā. Savukārt medijiem, kas par notikušo ziņoja, bija jāpieņem lēmums, vai minēt noziedznieka izcelsmi – paturot prātā, ka imigranti, spriežot pēc statistikas, kopumā nav uzskatāmi par ievērojamu noziedzības avotu. Pēc 2017. gada sākuma notikumiem Ķelnē, kur imigranti seksuāli uzbruka citiem cilvēkiem, bet daudzi mediji sākotnēji to ignorēja un neatzina noziegumu saistību ar iebraucējiem, žurnālistiem ir nācies kritiski izvērtēt savu darbību un darba principus.⁴

7. Pēc iespējas jācenšas izvairīties no iepiešpastāvošiem priekšstatiem par to, kā konkrētās grupas cilvēkiem „būtu” jāizskatās – kādai būtu jābūt viņu rocībai, apgērbam, kultūras praksēm. Neakcentēt tikai tos konkrētās grupas pārstāvjus, kuri šiem priekšstatiem atbilst – izmantot iespējas parādīt cilvēkus atšķirīgus no tā, ko citi cilvēki, tai skaitā mediju lasītāji – varētu sagaidīt. Medijos minoritāšu pārstāvji pārāk bieži parādās vienvēidīgā veidā – vai nu kā upuri, vai pāridarītāji, neakcentējot viņu pieredzes un raksturojumus ārpus šīs šaurās kategorizācijas. Lai gan minoritāšu pārstāvji nūdien mēdz saskarties ar lielākām grūtībām nekā pārējie sabiedrības pārstāvji, vienlaikus viņus var izmantot arī par pozitīvu piemēru tam, kā šķēršļus var pārvarēt. Mediju pārstāvjiem ir jāapzinās, kā viņu sākotnējā nostādne par veidojamo materiālu var ietekmēt to, kādi informāciju viņi pamana, akcentē un izmanto un kādu savukārt ignorē. Ja ir iecere veidot tieši pozitīvu vai problēmstāstu par kādu cilvēku, grupu vai situāciju, var gadīties, ka žurnālists neklausās, nepamana informāciju, kas konkrēto tēmu parādītu kā pretrunīgāku, sarežģītāku.

4 <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2016/1212/Murder-tests-how-far-German-media-have-come-in-reporting-refugee-crime>

8. Problemātiska ir arī tā dēvētā pozitīvā stereotipizācija, kas mēģina indivīdos saskatīt un uzsvērt ar viņu pārstāvēto etnisko grupu saistītos pozitīvos, taču joprojām ierobežotos raksturojumus. Piemēram, ka „krievi ir sirsnīgi”, „romi ir muzikāli” vai „cilvēki no Tuvajiem Austrumiem ir viesmīlīgi”. Pat ja šie raksturojumi ir labi gribēti, tie vienlaikus nostiprina šauru priekšstatu par etniskajām grupām un novirza uzmanību no šīm grupām piederīgo cilvēku daudzveidības, kā arī neļauj uztvert indivīdu pirmām kārtām tieši kā indivīdu, nevis noteiktas grupas pārstāvi.
9. Īpašu uzmanību pievērst virsrakstiem. Lai gan virsraksti ir svarīgi auditorijas piesaistei un līdz ar to žurnālisti nereti tos veido vairāk uzmanību piesaistošus, nekā informatīvus. Tomēr ir jāņem vērā arī, ka daļa auditorijas lielu daļu no ikdienā redzētā satura tālāk par virsrakstu nelasa, līdz ar to apgalvojumi, kas nolasāmi virsrakstos, iegūst ne tikai lielāko, bet dažkārt pat vienīgo uzmanību – tas var būt vienīgais, ko liela daļa auditorijas no ziņas vispār iegūst un atceras.
10. Ne mazāk nozīmīgs elements, kas piesaista uzmanību un veido asociācijas, ir attēli un citi vizuālie elementi. Tiem būtu precīzi jāattiecas uz publikācijā apskatīto tēmu. Problemātiska ir mediju prakse, pievienojot ziņai attēlu, pie kura ir norāde, ka „attēlam ir ilustratīva nozīme”. Ikviena vizuālā materiāla funkcija ir ilustratīva, bet žurnālistiem un redaktoriem ir jāatlasa attēli, kas attiecas uz konkrēto vēstījumu.

Attēli ir viens no veidiem, kā tiek nodota informācija, tai skaitā veidots vēstījuma tonis. Nav laba prakse, piemēram, materiālus par humānām katastrofām ilustrēt ar attēliem, kuros upuri ir redzami draudīgā izskatā. Attēlam vai citam vizuālajam materiālam būtu nepieciešams pievienot parakstu, kurā norādīts, kas tajā tieši ir atainots, kur un kad – kādos apstākļos materiāls tapis.

Nevajag vienu notikumu ilustrēt ar attēliem no citām vietām un laikiem. Jābūt uzmanīgiem, izmantojot fotobanku un arhīvu materiālus, lai ilustrētu pašreizējus notikumus. Piesardzība ir nepieciešama, arī interpretējot fotobanku fotogrāfijās atainotos aktuālos, pašreizējos notikumus, kas tiek izmantoti citu žurnālistikas materiālu ilustrēšanai – pastāv risks attēlus nolasīt atbilstoši tam, kā žurnālists ir iecerējis aprakstīt notikumu vai procesu, nevis atbilstoši reālajam attēla saturam.

Viens no šādas problemātiskas rīcības piemēriem ir mediju darbs, ziņojot

par notikumiem ASV pierobežā, kur robežu nelegāli šķērsojušo cilvēki tiek nošķirti no vecākiem. Daudzi mediji šos stāstus ilustrēja ar attēlu, kurā redzams raudošs bērns, kas skatās uz augšu – uz savu māti. Šī meitene kļuva par daudz kritizētā procesa simbolu. Tomēr vēlāk izrādījās, ka konkrētais bērns no mātes nošķirts nav, un viņi abi kopā atrodas aizturēšanas centrā Teksasā. [šeit](#)

11. Fotografija tver konkrētus cilvēkus konkrētā situācijā, bet konkrētais aktuālais aprakstāmais gadījums var atšķirties detaļās, kas ir būtiskas šajās konkrētajā gadījumā. Žurnālistikā jāizvairās no inscenētu attēlu izmantošanas; nav pieļaujama attēla satura manipulācija pēcapstrādes laikā (elementu pievienošana, dzēšana, pārvietošana). Pēcapstrādes laikā nedrīkst mainīt fotogrāfijas krāsu piesātinājumu un toni, kas noved pie atšķirības no oriģināla. Nedrīkst veikt izmaiņas fotogrāfijas piesātinājumā, kontrastā, krāsās, kas noved pie cilvēku un objektu izzušanas vai aizmugurējā plāna detalizācijas izmaiņām. Pēcapstrādes procesā nav pieņemams noņemt fiziskas zīmes no ķermeņa, šķietami nesvarīgas detaļas, atstarotas gaismas plankumus un ēnas. Nav pieņemams veikt materiālā esošo elementu kopēšanu un pārvešanu uz citu vietu, ķermeņa vizuālus uzlabojumus un/vai proporciju izmaiņas.
12. Stāstot par kādām personām vai sociālajām grupām, izmantojiet konkrētās personas vai grupai piederīgos kā informācijas avotus, izziniet viņu personisko pieredzi, veidojiet portretējošos rakstus un sižetus. Mediju stāstos par mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām grupām ir jābūt plaši pārstāvētām arī pašu migrējošo cilvēku balsīm. Tas ir nozīmīgākais veids, kā tēmai piešķirt cilvēcisku seju un parāda iesaistīto cilvēku daudzveidību, savstarpējās atšķirības – tā vietā, lai konkrētās grupas pārstāvjus rādītu kā viendabīgu masu. Vienlaikus ir jā rūpējas, lai kontakti ar mediju pārstāvjiem intervētajiem nesagādātu problēmas – piemēram, cilvēks, kura vārds un seja parādās medijā, var tikt pakļauts naidīgai reakcijai (vai arī tā var skart viņa tuviniekus, kas palikuši izcelsmes zemē – mediju vēstījumi ātri izplatās pāri valstu un valodu robežām). Tāpat arī stāstīšana par savām traumatiskajām pieredzēm var nodarīt papildu kaitējumu. (Patvēruma meklētāju, it sevišķi sievietes, ceļš nereti ir ļoti smags – fiziski un seksuāli uzbrukumi, finansiāla izmantošana, un šīs grūtības nebeidzas, sasniedzot Eiropu.)⁵ Īpaša rūpība

5 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/>

nepieciešama darbā ar nepilngadīgajiem. Publicitātes sekas var sarežģīt jau tā grūto konkrētā cilvēka situāciju. Mediju pārstāvju pienākums ir pārliecināties, vai intervētais šādus riskus apzinās un patiešām vēlas runāt ar mediju pārstāvjiem. Ir jāvienojas ar intervējamo par to, ko intervējamais vēlas vai nevēlas darīt, un intervējamajam ir jāapzinās, ka viņa tiesības ir uz jautājumiem neatbildēt. Žurnālistam ir jābūt gatavam uzņemties papildu darbus, lai nodrošinātu intervējamā interešu ievērošanu. Ir jāmeklē līdzsvars starp indivīdam radītajiem riskiem un pienākumu informēt sabiedrību par nozīmīgiem jautājumiem.

13. Ir jāņem arī vērā, ka arī pašiem intervētajiem cilvēkiem var būt savas ieceeres, kuras tie var censties risināt arī caur publicitāti. Atsevišķos gadījumos tā var ietvert arī maldināšanu. Intervējot cilvēkus, ir jāseko līdzi, lai viņu stāstā nav nesakritību un lai nekritiski netiktu padoti tālāk mazticami apgalvojumi.
14. Mediju uzdevums ir rādīt ne tikai aktuālos notikumus, bet arī kontekstu, kas labāk spētu paskaidrot, kas konkrētajā situācijā notiek un kāpēc. Piemēram, masu migrācijas gadījumā medijos būtu jābūt redzamam ne tikai tam, kas notiek, kad bēgļi ierodas zemēs, kurās tie pretendē uz patvērumu, bet arī viņu māju zemēs – kādi apstākļi viņiem ir likuši doties projām; no kā viņi bēg. Meklēt palīdzību – tai skaitā patvērumu – ir tiesības, kas pienākas ikvienam cilvēkam. To, vai iebraucējam ir piešķirams bēgļa vai kāds cits statuss, noteiks attiecīgās varasiestādes. Taču, lai kāds arī būtu iznākums, ikvienam ir tiesības mēģināt uzlabot savu dzīvi likumā noteiktā kārtībā. Masu migrācijai var būt savas negatīvās puses, bet tie nav vienīgie sagaidāmie iznākumi, un medijiem migrācijas efektus vajadzētu rādīt to daudzveidībā un sarežģītībā.
15. Līdzīgā kārtā arī dažādu minoritāšu un atstumtības riska grupā esošo cilvēku atainojumā uzmanība ir jāpievērš vēsturiskajiem, politiskajiem, sociālajiem un citiem kontekstiem, kas ir veidojuši, ierobežojusi attiecīgo grupu iespējas un veicinājuši nevienlīdzību (dažāda veida diskriminācija).
16. Žurnālistiem ir atbildīgi jāizmanto sociālajos medijos atrodamā informācija, tai skaitā jābūt piesardzīgiem pret vilinājumiem populārajos sociālos medijos aktualizējušās tēmas un diskusijas bez kritiska izvērtējuma pārceļt savos materiālos. Ja kaut kas ir populārs sociālajos medijos, tas vēl nenozīmē, ka tas ir arī sabiedriski nozīmīgs. Sociālo mediju lietotāji var nereprezentēt sabiedrību, turklāt sociālo mediju statistika, kura it kā liecina par aktualitātēm,

var tikt pakļauta manipulācijām.⁶ Sociālie mediji var būt noderīgs avots, kur izzināt potenciālās publikāciju tēmas, kā arī atrast intervējamos. Tāpat tie, protams, ir nozīmīgs kanāls, lai aizsniegtu auditoriju un nogādātu tai savus vēstījumus. Tomēr, izmantojot informāciju no sociālajiem medijiem, tā ir uzmanīgi jāizvērtē un tai ir jāsniedz konteksts. Viens no elementiem, kas saturu sociālajos medijos padara populāru, ir emocijas. Saturs, kas ir populārs, var atklāti nepilnīgu ainu vai pat būt maldinošs. Žurnālistu uzdevums ir nevis pastiprināt sociālajos medijos ievērtību ieguvušus ierakstus, bet gan tos izvērtēt un skaidrot.

17. Sociālie mediji arī ir piemērs tam, kā ar informācijas ievākšanu, apstrādi un izplatīšanu nodarbojas ļoti plašs dažādu personu loks, kas nav žurnālisti. Šīm personām var būt dažāda motivācija un dažādi nolūki – gan cilvēciska vēlme dalīties piedzīvotajā un savos uzskatos, gan arī centieni ietekmēt publisko viedokli. Šinīs komunikācijas telpās satiekas gan mazaizsargāto sabiedrības grupu pārstāvji, gan visdažādākos uzskatus pārstāvošā auditorija. Izvēloties viedokļus un tēmas no sociālajiem medijiem, žurnālistiem ir jāspēj pamatot, kāpēc tiek izvēlēti šie viedokļi un nevis citi. Problemātiska ir ekstrēmu – lai gan auditorijai līdz ar to interesantāku – viedokļu izcelšana, jo tie slikti reprezentē vispārējo noskaņojumu.

6 <https://www.buzzfeednews.com/article/ryanhatethis/meet-the-29-year-old-trying-to-become-the-king-of-mexican#.oa2QMVnOb>

Ētikas kodeksa punkti, kas attiecas uz mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām (ieskaitot patvēruma meklētājus)

1. Žurnālistikas uzdevums darbā ar šādām tēmām ir atrast līdzsvaru starp (1) ziņošanu par plašiem sociāliem, ekonomiskiem un politiskiem procesiem un to sekām un (2) to ilustrēšanu ar cilvēkstāstiem, cilvēku perspektīvu. No vienas puses, lasītājiem ir svarīgi zināt kopējās tendences, bet, no otras, nedrīkst šinīs tendencēs (piemēram, migrācijā) iesaistītos cilvēkus rādīt kā viendabīgu masu bez lielajām savstarpējām atšķirībām, kādas piemīt ikvienai lielai grupai.
2. Princips – sniegt notikumiem kontekstu un radīt tos caur cilvēka prizmu – īpaši svarīgs ir mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām cilvēku grupām. Tie viegli publiskajā telpā var kļūt par dažādu nevēlamu procesu grēkāžiem, pat ja piederība kādai sociālajai, etniskajai vai cita veida grupai vēl neļauj izdarīt secinājumus par konkrēto indivīdu.
3. Stāstot par šādiem cilvēkiem, žurnālistiem ir īpaši rūpīgi jāizsver savas rīcības sekas, to ieguvumi un zaudējumi sabiedrībai un indivīdiem, par kuriem tiek vēstīts.
4. Žurnālists nedrīkst veicināt kādas sabiedrības grupas diskriminēšanu, stigmatizēšanu pēc rases, etniskās, sociālās, dzimtes, seksualitātes vai cita veida piederības. Jāizvairās no plašiem sabiedrības grupu vispārinājumiem un stereotipizēšanas.
5. Žurnālists ciena un veicina viedokļu daudzveidību. Taču vienlaikus žurnālistam nav jātirazē naidīgi, polarizējoši, ar faktiem maz saistīti informācijas avotu viedokļi, kas ir pretrunā ar cilvēktiesībām. Viedokļi, kurus žurnālisti izmanto un izplata tālāk, ir kritiski jāizvērtē un jāparāda kontekstā. Konkrētā izteikuma potenciāls piesaistīt auditorijas uzmanību nedrīkst būt dominējošais kritērijs, lai par to veidotu ziņu.
6. Žurnālisti savos materiālos nemin attiecīgo personu rasi, ādas krāsu, reliģiju, etnisko, seksuālo vai cita veida piederību, garīgo vai fizisko stāvokli un citus marķierus, ja vien tiem nav nozīmīga loma konkrētajā tēmā vai materiālā.
7. Ziņojot par noziegumiem, nav pieļaujamas norādes uz noziegumu pastrādājušo etnisko, reliģisko vai citu (minoritātes) grupas piederību, ja vien šī informācija nav svarīga, lai auditorijas saprastu notikušā kontekstu. Šādu saikņu veidošana starp indivīda piederību grupai un noziegumiem ir viens no veidiem, kā medijos tiek atražoti aizspriedumi pret minoritātēm.

Redakcionālās darbības Vadlīniju un Ētikas kodeksu ievērošanas nodrošināšana

1. Redakcijas, kuras akceptējušas redakcionālo Vadlīniju ievērošanu un pieņēmušas profesionālās Ētikas kodeksus, kuru daļa attiecas mazaizsargātajām un atstumtības riskam pakļautajām grupām, izveido mehānismu, ar kura palīdzību var nodrošināt Vadlīniju un Ētikas kodeksu ievērošanu.
2. Redakcijas izveido Ētikas komisijas, kurās ietilpst redakcijas darbinieki un neatkarīgi mediju, sabiedrības, nevalstisko organizāciju pārstāvji, kas piekrituši izskatīt sūdzības un izvērtēt Vadlīniju vai Ētikas kodeksu pārkāpumus.
3. Redakcijas pievieno Vadlīnijas un Ētikas kodeksu līgumiem, kas tiek slēgti starp medija redakciju (galveno redaktoru) un medija organizācijas dibinātājiem.
4. Galvenais redaktors rūpējas, lai Vadlīnijas un Ētikas kodeksa ievērošana būtu saistoša visiem redakcijas darbiniekiem un ārštata autoriem, pievienojot minētos dokumentus darba, autoratlīdzības un citiem līgumiem, kas nodrošina redakcijas un autoru sadarbību publikāciju iecerēšanas, veidošanas un publicēšanas procesā.
5. Redakcijas padara publiski pieejamas Vadlīnijas un Ētikas kodeksu, šos dokumentus publicējot savās tīmekļa vietnēs un pēc pieprasījuma dodot iespēju ar šo dokumentu kopijām iepazīties redakcijas telpās.
6. Redakcija izveido katram indivīdam viegli atrodamu un izmantojamu rīku jautājumu un sūdzību par Ētikas kodeksu vai Vadlīniju pārkāpumiem.
7. Redakcijas pēc vajadzības pārveido un papildina Vadlīnijas un Ētikas kodeksus.
8. Redakcijas informē savu auditoriju un sabiedrību par savas darbības pašregulācijas aktiem.
9. Redakciju vadītāji un darbinieki regulāri skaidro savai auditorijai un sabiedrībai ar profesionālo ētiku saistītus jautājumus.